

УДК 339.737

Шемет Т. С.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ГЛОБАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ КИТАЙСЬКОГО ЮАНЯ

У статті аналізуються сутність та етапи стратегії інтернаціоналізації китайського юаня у взаємозв'язку з еволюцією режиму валютного курсу, обґрунтовуються ймовірні наслідки впливу цього процесу на формування мультивалютної з трьома головними валютами – долларом, євро та юанем. Зроблено висновок про необхідність розробки сучасних валютних стратегій держав з урахуванням зростаючої економічної сили і міжнародного авторитету Китаю.

Ключові слова: глобальна інтеграція, інтернаціоналізація валюти, інтернаціоналізація юаня, стратегія інтернаціоналізації валюти.

Постановка проблеми. У світовій валютній системі відбувається зростання значущості валют нових ринкових країн, зокрема валют країн БРІКС. На нинішньому етапі ще рано говорити про те, що усі валюти БРІКС набувають статусу міжнародних. Локомотивом у цьому є, передусім, ринковий попит. Однак на процес перетворення валюти на міжнародну можуть суттєво вплинути політичні рішення. Отже, реалізація стратегії інтернаціоналізації валюти передбачає зусилля національних урядів щодо формування попиту на власну валюту на зовнішніх товарних і фінансових ринках, а також лібералізації сфери зовнішньої торгівлі [1, с. 68-69].

З моменту вступу до СОТ у 2001 р. ВВП Китаю зростає в середньому на 10% щороку. Незважаючи на світову фінансову кризу, реальна економіка Китаю продовжує впевнено рости навіть після 2008 р. У 2009 р. Китай посів місце найбільшого світового експортера, випередивши Німеччину. Завдяки стійкому тривалому профіциту рахунку поточних операцій Китай накопив найбільші валютні резерви у світі в еквіваленті 3,4 трлн. дол.

Гігантський масштаб економіки, широкі торговельні відносини в усьому світі стимулюють розширення міжнародного використання китайського юаня та зумовлюють інтерес до стратегічних пріоритетів валютної політики Китаю, зокрема, до шляхів реалізації стратегії інтернаціоналізації юаня як складової 12-ої п'ятирічки у Китайській Народній Республіці (2011-2015 рр.) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття інтернаціоналізації валют на даному етапі розвитку теорії та методології валютної інтеграції не обмежується жорсткими рамками, а його сутність трактується на основі функціонального підходу. «Інтернаціоналізована» валюта – це така, що виконує функції грошей (засобу заощадження, засобу обміну та засобу розрахунку) поза межами країни емісії, отже, належить до міжнародних валют.

Теорія міжнародної валюти у її теперішньому вигляді є результатом багаторічних досліджень проблематики міжнародного використання валют, які здійснили Вільямс (1968), Свобода (1969), Маккіннон (1969; 1979), Коен (1971), Хайек (1974), Кіндлбергер (1981), Кругман (1980; 1984), Фратіані (1982), Кенен (1983; 1988), Білсон (1983; 1987), Франкель (1989), Рогофф (2001), Тавлас та ін. Піонерні наукові праці з аналізу інтернаціоналізації валют присвячені валютам розвинутих країн – долара США [3], англійського фунта стерлінгів [4], німецької марки [5], японської єни [6] тощо. Потужний розвиток азійських країн зумовив появу низки сучасних праць, які зосереджуються на компаративному аналізі якостей єни та юаня та визначенні валюти-лідера регіональної

інтеграції в Азії. Однак стрімкі глобалізаційні перетворення світової економіки та фінансів зумовлюють необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічних підходів до аналізу міжнародного використання валют.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з перерозподілом розстановки сил на світовій економічній арені потребують поглибленого аналізу стратегії інтернаціоналізації валют нових ринкових країн з найшвидшим розвитком, передусім, Китаю, як країни-лідера у цій групі, та вплив цих стратегій на формування новітньої моделі багатополярного устрою світу та перспективи глобальної валютної уніфікації.

Мета статті – аналіз інтернаціоналізації китайського юаня у контексті глобальної валютної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Проблематика розуміння природи та визначення наслідків сучасних інтеграційних процесів спричиняють неабиякий теоретичний і практичний інтерес вже кілька десятиліть поспіль. Інтеграційні процеси, що розгорнулися практично в усіх регіонах світу, являють собою якісно нову форму міждержавної взаємодії, яка характеризується загальною спрямованістю до виникнення міждержавних і наддержавних інституціональних засад. Економічна інтеграція відображає загальні процеси формування все більш взаємозалежної світової економіки, що набуває в окремих сферах і секторах воістину глобальних масштабів.

О. Білорус, характеризуючи глобалізаційні процеси, зазначає, що на рубежі нового тисячоліття перед людством гостро постало питання про нову систему світоустрою – світосистему глобалізму, яка стала пануючим фактором світового розвитку [7, с. 11].

За підходом Д. Лук'яненка, глобалізація трактується як передвісник глобальної інтеграції. Вчений виокремлює інтеграційну та глобальну стадії інтернаціоналізації (2005). При цьому можливим результатом еволюції стадій інтеграційного процесу (початкової, локальної, інтеграційної, глобальної), вчений вбачає глобальну інтеграцію [8, с. 11-14].

У термінах теорії глобальної інтеграції сучасні трансформації світової валютно-фінансової сфери мають завершитися формуванням глобалізованого, валютного простору, що означає його гомогенізацію, використання всіма економічними суб'єктами уніфікованої грошової одиниці. Єдині гроші мають зрости з підґрунтя мультивалютної міжнародної системи, яка на даному етапі набуває все чіткіших ознак три полярності, з полюсами в Америці, об'єднаній Європі та у найближчій перспективі в Азії.

Усі ці процеси нерозривно пов'язані з інтернаціоналізацією – поняттям, якому, за висловом Д. Лук'яненка, належить ключова роль у міжнародних економічних дослідженнях, а розуміння її багатопланової природи є визначальним [8, с.8].

Інтернаціоналізація валюти – це, з практичного погляду, поширення її міжнародного використання поза межами країни емісії, яке залежить від багатьох чинників. З них ключовим є розмір економіки країни-емітента, як з точки зору валового внутрішнього продукту, так і з погляду обсягів зовнішньої торгівлі. Важливою також є впевненість інвесторів у грошово-кредитній та податково-бюджетній політиці економіки країни інвестування. Крім того, вирішальну роль відіграють глибина і ліквідність внутрішнього фінансового ринку країни-емітента.

Узагальнюючи емпіричні дослідження [3; 4; 5; 6], необхідно зазначити, що зазвичай процес інтернаціоналізації валюти є багатоступеневим: розпочинається з використання валюти у міжнародній торгівлі, потім – у міжнародних інвестиційних операціях і, нарешті, – у формуванні міжнародних резервів країнами, які не є емітентами даної валюти.

З погляду розробки суверенної валютної стратегії важливо усвідомлювати, який режим валютного курсу найбільше відповідає ступеню інтернаціоналізації валюти. Отже, нижче подається короткий огляд еволюції режиму валютного курсу у Китаї у взаємозв'язку з аналізом перебігу процесу інтернаціоналізації юаня.

До 1978 р. жорстка політика валютних обмежень і валютного контролю у Китаї була частиною системи управління централізованою плановою економікою. Відтоді, з початком поступової трансформації економіки, у Китаї певний час функціонувала система множинних (подвійних) валютних курсів, коли одночасно існували курси фіксований і ринковий. У 1994 р. подвійну систему було скасовано, офіційно декларовано режим керованого плавання китайської валюти, який у реальності виявився режимом жорсткої прив'язки до долара США. У період з 1995 р. по липень 2005 р. Китай зафіксував зовнішню вартість юаня у співвідношенні 8,28 юанів за 1 американський долар. З 2005 р. Китай відмовився від режиму жорсткої прив'язки, піднявши вартість юаня на 2,1% відносно долара, і перейшов до поступової керованої ревальвації своєї валюти за підтримки інтенсивних валютних інтервенцій Народного банку Китаю [9, с. 251]. Кілька років поспіль валютно-курсова політика Китаю за характеристиками відповідала різним режимам – від повзучої прив'язки до керованого плавання. Наприкінці 2008 р. курс юаня к долару підвищився на 20%. Відповідно, вартість долара у цей період знизилася і становила 6,83 юаня. Водночас, маючи у двосторонніх торговельних відносинах із Сполученими Штатами щомісячне позитивне торговельне сальдо в 17,5 млрд. дол. США (вересень 2008 року), Китай накопичив 1,9 трлн. валютних резервів (за станом на жовтень 2008 р.), що становило майже 20 % державного боргу США. Розширення діапазону коливань у квітні 2012 р. від + / -0,5% до + / -1% рухали вперед процеси валютної лібералізації. Отже, курс юаня відносно американського долара є одним з основних факторів економічного розвитку Китаю і відіграє важливу роль у китайському економічному бумі.

Для уникнення можливих негативних внутрішніх наслідків валютних інтервенцій, які за-

вжди йдуть поруч зі значним збільшенням кількості грошей в обігу і несуть загрозу інфляції, у країні здійснювалися потужні і переважно успішні зусилля із стерилізації інтервенцій.

З погляду теорії обмінного курсу, юань – недооцінена валюта. Масований приплив капіталу і величезний надлишок торговельного балансу ні теоретично, ні практично не можуть співіснувати без втручання Народного банку Китаю. Інший – плаваючий режим обмінного курсу мав би сприяти вирівнюванню платіжного балансу, тобто динамічному взаємному урівноваженню сальдо рахунку поточних операцій і сальдо рахунку операцій з капіталом і фінансових операцій. Це не обов'язково означає потенційне скорочення надлишку двостороннього торговельного балансу зі США. Збільшення вартості експорту внаслідок підвищення курсу юаня та пов'язане з цим зниження вартості імпортованої сировини і напівфабрикатів частково перекриватимуть ефект від зростання цін.

Останніми роками дискусії економістів та політиків навколо недооцінки юаня набули світового масштабу. Не тільки США, але і Велика Британія, і Міжнародний валютний фонд, і Європейський Союз кілька років поспіль вимагають гнучкішого та швидшого підвищення вартості юаня.

Але, як свідчить світовий досвід, основою впровадження гнучкого обмінного курсу є лібералізація як поточних операцій, так і операцій з капіталом та фінансовими інструментами. Навіть провідні країни світу витратили не одне десятиліття на повну лібералізацію зовнішніх економічних відносин.

Західноєвропейські країни, відновлюючи зруйновані економіки після Другої світової війни, поступово підвищували ступінь конвертованості своїх валют. Наприкінці 1950-х рр. провідні європейські країни розпочали перехід до часткової конвертованості. Спочатку було запроваджено зовнішню конвертованість, тобто надання права вільного валютного обміну за поточними операціями тільки іноземним громадянам та іноземним фірмам (нерезидентам). З 1960 р. цей режим був поширений на резидентів. Англійський фунт стерлінгів набув повної конвертованості після уведення конвертованості за капітальними операціями у 1979 р. та за поточними операціями – у 1961 р., хоча першу спробу увести конвертованість за поточними операціями було здійснено ще у 1947 р. Німеччина перейшла до конвертованості за поточними операціями у 1961 р., за капітальними – у 1981 р., Австралія – відповідно у 1965 та 1983 рр. [10, с. 42].

Аналіз низки ініціатив китайського уряду щодо інтернаціоналізації юаня засвідчує, що у цьому напрямку дійсно зроблено важливі реальні кроки:

- використання юаня у зовнішньоторговельних розрахунках,
- депозити в юанях у Гонконгу,
- емісія облігацій, деномінованих у юанях,
- валютні свопи з іноземними центральними банками.

Специфічний підхід Китаю до вирішення проблеми недостатньої розвиненості фінансових ринків і відсутності вільної конвертованості юаня полягає у створенні офшорного ринку юаня (насамперед, у Гонконгу). Іншими словами, офшорний ринок – це можливість інтернаціоналізації юаня навіть за теперішніх умов жорсткого контролю за рухом капіталу.

Основні джерела формування офшорного ринку юаня: платежі за імпортованими контрактами, у випадку якщо валютою контракту є юань, а також закордонні інвестиції в юанях; вивіз готівкових коштів закордон інвесторами або туристами; депозити в юанях резидентів Гонконгу; кліринг міжнародних розрахунків у юанях [11]. Гонконг – місце, де здійснюється майже 80% офшорної торгівлі в юанях [12].

Заходи китайського уряду принесли позитивні результати. Так, незважаючи на те, що у минулому долар США найчастіше використовувався у зовнішньоторговельних розрахунках китайських економічних суб'єктів, за останні кілька років зросло використання юаня. У період між 2010 і 2012 рр. відсоток торговельних операцій в юанях збільшився практично з нуля до близько 12%, і, швидше за все, зросте ще більше [13].

У 2012 р. використання юаня поза межами юрисдикції КНР продовжило свій розвиток. У квітні 2012 р. НБК створив незалежну міжнародну платіжну систему для транскордонного клірингу в юанях. З 2004 року 32 комерційних банки Гонконгу отримали дозвіл на залучення депозитів у юанях. Гонконг лідирує у розвитку офшорної ролі юаня. На цей час 75% світового клірингу у юанях припадає на Гонконг [2]. Таким чином, роль Гонконгу в якості офшорного центру юаня суттєво зросла. На даний час понад 10 тис. банків по всьому світу (проти трохи більшої кількості банків, ніж 900 у червні 2011 р.) пропонують своїм клієнтам можливість здійснювати операції в юанях [2]. На основі позитивного досвіду на сьогоднішній день Китай планує розширити офшорний ринок валюти.

У 2012 р. юань увійшов до складу валютних резервів Нігерії, Чилі, Бразилії, Венесуели, Австрії та численних азіатських країн, які тримають

юань в якості валютних резервів. У 2013 р. інші країни почнуть утримувати юань в якості резервного активу, оскільки Китай стає основним торговельним партнером для країн-експортерів природних ресурсів [2].

Після позитивного досвіду Гонконгу інші фінансові центри у даний час стають усе важливішими для юаня. З липня 2012 р. близько 4% торгівлі у юанях було проведено у Лондоні та у Сінгапурі [12]. Франкфурт прагне зосередити європейську торгівлю в юанях. Китайська валюта здобула визнання Німеччини на урядовому рівні – Бундесбанк вітає всі ці ініціативи і бачить їх як крок у правильному напрямку, в напрямку вільного руху капіталу [14].

Подальше відкриття китайського ринку є однією з головних цілей поточного п'ятирічного плану уряду, поряд із заохоченням прямих іноземних інвестицій в юанях, підтримкою вітчизняних банків у видачі кредитів у юанях за межами Китаю і сприянням поступовому розвитку транскордонних операцій приватних інвесторів у юанях.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що китайський юань вже є міжнародною валютою регіонального рівня, сфера використання якої, завдяки реалізації стратегії інтернаціоналізації, суттєво розширюється. Темпи розвитку китайської економіки та активізації міжнародного використання юаня дають підстави розцінювати китайську валюту як потенційного конкурента головних світових валют – долара та євро, що підвищує ймовірність перспектив мультивалютної системи з трьома головними валютами. Зважаючи на вищевикладене, цілком очевидно, що сучасні валютні стратегії держав повинні будуватися з урахуванням зростаючої економічної сили і міжнародного авторитету Китаю.

Список літератури:

1. Шемет Т. С. Сучасні структурні зрушення у міжнародному використанні валют / Т. С. Шемет // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 1-2. – С.66-69.
2. Li M. Yuan Going Strong Internationally But Challenges Ahead [Electronic resource] / M. Li // China Daily. – 2013. – February 1. – Mode of exccsess: <http://chinawatch.washingtonpost.com/2013/02/yuan-going-strong-internationally-but-challenges-ahead.php> (дата звернення 07.08.2013).
3. Kenen P. The Role of the Dollar as an International Currency / P. Kenen // Group of Thirty Occasional Paper. – 1983. – v. 13. – 33 p.
4. Kenen P. V. Currency Internationalization. An Overview / Peter V. Kenen. – Princeton University, 2009. – 18 p.
5. Tavlas G. S. On the International Use of Currencies: The Case of the Deutsche Mark [Електронний ресурс] / G.S. Tavlas. – Essays in International Finance // IMF Working Paper. – 1990. – № 90/3. – 46 p. – Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=884520> (дата звернення 20.08.2013).
6. Tetsuji M. The Internationalization of the Yen: Essential Issues Overlooked / Murase Tetsuji // Asia Pacific Economic Papers. – 2000. – № 307. – 39 p.
7. Білорус О. Г. Проблеми теорії і політичної економії світсистеми глобалізму і глобального простору / О. Г. Білорус // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2010. – №1. – С. 11-17.
8. Лук'яненко Д. Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності / Д. Г. Лук'яненко. – К. : КНЕУ, 2005. – 206 с.
9. Goldstein M. Renminbi Controversies / M. Goldstein // Cato Journal. – 2006. – v. 26. – № 2. – P. 251-266.
10. Шемет Т. С. Теорія і практика валютного курсу / Т. С. Шемет; за заг. ред. О. І. Рогача. – К. : Либідь, 2006. – 348 с.
11. Шемет Т. С. Особливості стратегії інтернаціоналізації китайського юаня [Електронний ресурс] / Т. С. Шемет // Ефективна економіка. – 2013. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1799> (дата звернення 29.08.2013).
12. SWIFT. SWIFT publications about the internationalisation of the RMB [Електронний ресурс] / SWIFT. – Режим доступу: http://www.swift.com/products_services/renminbi_reports (дата звернення 28.08.2013).
13. SWIFT (2013): складний шлях інтернаціоналізації юаня, abrufbar Унтер: <http://www.swiftinstitute.org/newsletters/the-complicated-path-of-rmb-internationalisation>.
14. Nagel J. The Internationalisation of the Renminbi. Speech at the Chamber of Industry and Commerce (IHK) Conference on the «Internationalisation of the Renminbi – Opportunities for Frankfurt» on 3 July 2013 in Frankfurt am Main [Електронне джерело] / J.Nagel. – Режим доступу: http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Reden/2013/2013_07_03_nagel.html (дата звернення 27.08.2013).

Шемер Т. С.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

ГЛОБАЛЬНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ КИТАЙСКОГО ЮАНЯ

Резюме

В статье анализируются сущность и этапы стратегии интернационализации китайского юаня во взаимосвязи с эволюцией режима валютного курса, обосновываются возможные последствия влияния этого процесса на формирование мультивалютной системы с тремя главными валютами – долларом, евро и юанем. Сделан вывод о необходимости разработки современных валютных стратегий государств с учетом растущей экономической мощи и международного авторитета Китая.

Ключевые слова: глобальная интеграция, интернационализация валюты, интернационализация юаня, стратегия интернационализации валюты.

Shemet T. S.

Vadym Hetman National Economic University of Kyiv

GLOBAL PROSPECTS OF RMB INTERNATIONALIZATION

Summary

This article analyzes the nature and stages of the RMB internationalization strategy in conjunction with the evolution of the exchange rate regime, justified by the likely effects of this process on the formation of multi-currency with three major currencies – the dollar, euro and yuan. Been made the conclusion about the need for modern foreign policies of considering the growing economic strength and international prestige of China.

Key words: global integration, internationalization of currency, internationalization of Renminbi, Renminbi internationalization strategy.